

CAN YOU ANSWER THESE QUESTIONS?

1. Why did Pharaoh decree that all newly born male children be thrown into the water?
2. How did Pharaoh's daughter know that Moshe was Jewish?
3. How did Moshe acquire his speech impediment?
4. How old was Moshe when he killed the Egyptian?
5. How old was Moshe when he first arrived in Midian?

This and much more will be addressed in the fourth lecture of this series:
"Moses: Preparing for the Redemption".

To derive maximum benefit from this lecture, keep these questions in mind as you listen to the lecture and read through the outline. Go back to these questions once again at the end of the lecture and see how well you answer them.

PLEASE NOTE: This outline and source book were designed as a powerful tool to help you appreciate and understand the basis of Jewish History. Although the lectures can be listened to without the use of the outline, we advise you to read the outline to enhance your comprehension. Use it, as well, as a handy reference guide and for quick review.

**This lecture is dedicated to the honor and merit of the
Schulman family**

THE EPIC OF THE ETERNAL PEOPLE
Presented by Rabbi Shmuel Irons

Series XIV Lecture #4

MOSES: PREPARING FOR THE REDEMPTION

I. The Birth of the Savior of Israel

A.

(1) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחָיו אֲנֹכִי מֵת וְאֵלֹהִים פֹּקֵד יִפְקֹד אֶתְכֶם וְהֶעֱלָה אֶתְכֶם מִן־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב. וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֹּקֵד יִפְקֹד אֶל־הָיִים אֶתְכֶם וְהֶעֱלָתֶם אֶת־עַצְמוֹתַי מִזֶּה. בְּרֵאשִׁית נִכְד־כֹּה

And Joseph said to his brothers, I am about to die; and G-d will surely visit you, and bring you out of this land to the land which He swore to Abraham, to Isaac, and to Jacob. And Joseph took an oath from the people of Israel, saying, G-d will surely visit (remember) you, and you shall carry up my bones from here. **Genesis 50:24-25**

(2) מִשׁׁה בְּמִקְרָא הַקּוּדֵם וְאֵלֹהִים פֹּקֵד וְגו' הַקְּדִים אֶל־הָיִים לִפְקִידָה. וְכַאֲן אָמַר לְהִיפֹךְ. הֵינּוּ מְשׁוּם דְּכַבֵּר בִּיאֲרֵנוּ רִישׁ פ' בְּרֵאשִׁית דָּא־לְהָיִים פַּעַם מִשְׁמַעוּ בּוּרָא הִטְבַּע וּפַעַם מִשְׁמַעוּ מְנַהֵיג בְּדִין וּמוֹבֵן לְפִי הָעֵנִין מִשׁׁה תַּחֲלָה אָמַר דָּא־לְהָיִים הֵינּוּ בּוּרָא עוֹלְמוֹ הוּא נוֹתֵן לַחַם לְכֹל בֶּשֶׂר וּמְכַשׁׁכ לְזֶרַע אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וַיִּשְׁגִּיחַ לְפָרְנָסָם. אֲבָל כַּאֲן דְּמִיִּירִי בְּגֵאוּלָּה וְזֶה אֵינוֹ שׁוֹיֵךְ לְכְרִיאַת שָׁמַיִם וְאֲרָץ אֵלָא בְּשִׁבִיל שְׁהוּא שׁוֹפֵט וְדִיִּין יִרְאֵה בְּצַרְתָּם וַיִּתְּבַע עַלְבוֹנָם. וּבִאֲשֶׁר דִּיִּין אֵינוֹ עוֹשֶׂה פַעוּלְתּוֹ תְּדִיר אֵלָא כְּשֶׁהוּא רוֹאֵה עוֹשְׁקֵן שֶׁל ב"א. וְהֵיוּ סְבוּרִים בְּמִצְרַיִם שְׁהוּא מְסַתֵּיר פָּנָיו וְאֵינוֹ רוֹאֵה בְּצַרְתּוֹ יִשְׂרָאֵל. עַד שֶׁצַּעֲקוּ וְשָׁמַע תַּפְלָתָם וּפְקֵד לְגֵאוּלָּה. אַזְ הִי' מְכוֹנָה בְּשֵׁם אֶל־הָיִים. נִמְצָא מִתַּחֲלָה יִפְקֹד וְאִזְ יִהִי' מְכוֹנָה אֶל־הָיִים. הַעֲמַק דְּבַר, שֵׁם

The reason that the first verse states the name of G-d first (i.e. *E-lohim pakod yifkod*) and the second verse has the name of G-d in reverse order (*pakod yifkod E-lohim*) is because, as we have explained in the first section of Genesis, the name of G-d, *E-lohim*, can mean two things. At times, it means the Creator of nature and at times it means the Director and Judge. One can discern the correct meaning from the context. For that reason, does it initially say G-d's name first, as [the verse is] referring to G-d as the Creator of His universe Who gives food to all flesh, and most certainly to the descendants of Abraham, Isaac and Jacob and He will watch over them and feed them. The second verse, however is referring to the Redemption. This is not relevant to His creating Heaven and earth but rather because He is the Magistrate and Judge, He sees their dire straits and demands [retribution for] their humiliation. Since a judge doesn't constantly become involved, but rather only when he sees people being victimized, in Egypt they thought that He was hiding His face and wasn't looking at the suffering of Israel. This continued until they cried out and He heard their prayers and remembered them [and decreed] that they be redeemed. Then He was referred to as Judge. First He remembered them, and then only is He referred to as Judge. **Haamek Davar, ibid.**

B.

(שמות א) הבה נתחכמה לו - להם מיבעי ליה א"ר חמא ברבי חנינא: באו ונחכם למושיעין של ישראל. סוטה יא.

“Come, let us deal wisely with *him*,” (Exodus 1:10) it should have been [written] with *them*! R. Hama b. Hanina said: [Pharaoh meant,] “Come and let us outwit the Savior of Israel.” **Sota 11a**

C.

(שמות א) ויצו פרעה לכל עמו - א"ר יוסי בר' חנינא: אף על עמו גזר. ואמר ר"י בר' חנינא, שלש גזירות גזר: בתחילה - אם בן הוא והמתן אותו, ולבסוף - כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, ולבסוף - אף על עמו גזר. סוטה יב.

“And Pharaoh charged all his people.” (Exodus 1:22) R. Yosei bar R. Hanina said: He imposed the same decree upon his own people. R. Yosei son of R. Hanina also said: He made three decrees: first, - if it be a son, then you shall kill him, then - every son that is born you shall cast into the river, and finally he imposed the same decree upon his own people. **Sota 12a**

D.

ויצו פרעה לכל עמו, א"ר יוסי בר' חנינא אף על עמו גזר, ולמה עשה כן שהיו אסטרוולוגין אומרים לו גואל ישראל נתעברה ממנו אמו ואין אנו יודעין אם ישראל הוא או מצרים הוא, באותה שעה כנס פרעה כל המצרים ואמר להם השאילו לי את בניכם ט' חדשים שאשליכם ליאור, הה"ד כל הבן הילוד היאורה וגו', כל הבן של ישראל אין כתיב כאן, אלא כל הבן בין יהודי בין מצרי, ולא רצו לקבל ממנו שאמרו בן מצרי לא יגאל אותן לעולם אלא מן העבריות, היאורה תשליכוהו, למה גזרו להשליכן ליאור לפי שהיו רואין האסטרוולוגין שמושיעין של ישראל ע"י מים ילקה והיו סבורין שבמים יטבע, ולא היה אלא ע"י באר מים נגזר עליו גזירת מות, שנאמר (במדבר כ) יען לא האמנתם בי וגו', ורבנן אמרי העמיקו עצה שלא יפרע הקב"ה מהן במים, לפי שהיו יודעין שאין הקב"ה משלם אלא מדה כנגד מדה, והיו בטוחים שלא יביא מבוול לעולם, כך גזרו להטביעם במים. וכל הבת תחיון, מה צורך לפרעה לקיים הנקבות, אלא כך היו אומרים נמית הזכרים ונקח הנקבות לנשים, לפי שהיו המצריים שטופים בזמה. מדרש שמות רבה א:יח

And Pharaoh charged all his people: Rabbi Yosei bar Rabbi Hanina said: He imposed the same decree upon his own people. Why did he do that? Because the astrologers told him, The Redeemer of Israel had been just conceived by his mother and we don't know if he is a Jew or an Egyptian. At that moment, he gathered all of Egypt together and said to them, “Lend me your children for nine months so that I can throw them into the river.” This is what is meant by the verse (Exodus 1:22), “Every son who is born you shall throw into the river.” It doesn't say, “Every Jewish son,” but rather, “every son,” whether he be a Jew or an Egyptian. They didn't want to accept his directive, for they said, “No Egyptian son would redeem the Jews. Only a son born of a Jewish mother!” **You shall throw into the river:** Why did they make a decree to throw them into the river? Because the astrologers saw that the Savior of Israel would be smitten through water. They thought that it means that he would be drowned in water. In fact it was through the spring of water [of Miriam] that he was condemned to death, as it says (Numbers 20:12), “Because you did not believe me [to sanctify me in the eyes of the people of Israel, therefore you shall not bring this congregation into the land which I have given them].” And the Rabbis say: They thought of a profound plan. [They were convinced that] the Holy One, blessed be He, would not punish them through water, as they knew that the Holy One, blessed be He,

only punishes measure for measure, and they were confident that He would not bring a Flood upon the world. For that reason they decreed that the [children] be drowned in water. **And you shall keep every daughter alive:** Why did Pharaoh need to sustain the females? They said: Let us kill the males and take the females as wives, for the Egyptians were awash in immorality. **Midrash Shemos Rabbah 1:18**

II. The Birth of Moses

A.

וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לְוִי וַיִּקַּח אֶת בַּת לְוִי: וַתְּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֵּן וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא וַתְּצַפְנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים: וְלֹא-יָכְלָה עוֹד הַצְּפִינוּ וַתִּקַּח לוֹ תַּבַּת גָּמָא וַתַּחְמְרָהּ בַּחֲמֹר וּבַזָּפֶת וַתִּשֶׂם בָּהּ אֶת הַיֶּלֶד וַתִּשֶׂם בְּסוּף עַל שְׁפַת הַיָּאֵר: שְׁמוֹת בִּיא-ג

And there went a man of the house of Levi, and took for his wife a daughter of Levi. And the woman conceived, and bore a son; and when she saw that he was a handsome child (or that he was “good”), she hid him three months. And when she could no longer hide him, she took for him an ark made of reeds, and daubed it with slime and with pitch, and put the child in it; and she laid it in the rushes by the river’s bank. **Exodus 2:1-3**

B.

(שמות ב) וילך איש מבית לוי - להיכן הלך? אמר רב יהודה בר זבינא: שהלך בעצת בתו. תנא: עמרם גדול הדור היה, כיון שגזר פרעה הרשע כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, אמר: לשוא אנו עמלין עמד וגירש את אשתו, עמדו כולן וגירשו את נשותיהן. אמרה לו בתו: אבא, קשה גזירתך יותר משל פרעה, שפרעה לא גזר אלא על הזכרים, ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקיבות פרעה לא גזר אלא בעוה"ז, ואתה בעוה"ז ולעוה"ב פרעה הרשע, ספק מתקיימת גזירתו ספק אינה מתקיימת, אתה צדיק בודאי שגזירתך מתקיימת, שנאמר: (איוב כב) ותגזר אומר ויקם לך עמד והחזיר את אשתו, עמדו כולן והחזירו את נשותיהן. ויקח - ויחזור מיבעי ליה א"ר יהודה בר זבינא: שעשה לו מעשה ליקוחין, הושיבה באפריון ואהרן ומרים מרקדין לפניו, ומלאכי השרת אמרו: (תהלים קיג) אם הבנים שמחה. את בת לוי אפשר, בת מאה ושלושים שנה היא וקרי לה בת? דא"ר חמא בר' חנינא: זו יוכבד, שהורתה בדרך ולידתה בין החומות, שנאמר: (במדבר כו) אשר ילדה אותה ללוי במצרים, לידתה במצרים ואין הורתה במצרים א"ר יהודה: שנולדו בה סימני נערות. (שמות ב) ותהר האשה ותלד בן - והא הות מיעברא ביה תלתא ירחי מעיקרא א"ר יהודה בר זבינא: מקיש לידתה להורתה, מה הורתה שלא בצער, אף לידתה שלא בצער, מכאן לנשים צדקניות שלא היו בפיתקה של חוה. (שמות ב) ותרא אותו כי טוב הוא - תניא, ר"מ אומר: טוב שמו ר' יהודה אומר: טוביה שמו רבי נחמיה אומר: הגון לנביאות אחרים אומרים: נולד כשהוא מהול וחכמים אומרים: בשעה שנולד משה - נתמלא הבית כולו אור, כתיב הכא: ותרא אותו כי טוב הוא, וכתיב התם: (בראשית א) וירא א-להים את האור כי טוב. (שמות ב) ותצפנהו שלשה ירחים - דלא מנו מצרים אלא משעה דאהדרה, והיא הות מיעברא ביה תלתא ירחי מעיקרא. (שמות ב) ולא יכלה עוד הצפינו - אמאי? תצפניה ותיזיל אלא כל היכא דהוו שמעי מצראי דמתיליד ינוקא, ממטו ינוקא התם כי היכי דלישמעניהו ומעוי (בהדיהו), דכתיב: (שיר השירים ב) אחזו לנו שועלים שועלים קטנים וגו'. (שמות ב) ותקח לו תבת גומא - מאי שנא גומא? א"ר אלעזר: מיכן לצדיקים שממונם חביב עליהן יותר מגופן, וכל כך למה? לפי שאין פושטין ידיהן בגזל. רבי שמואל בר נחמני אמר: דבר רך, שיכול לעמוד בפני דבר רך ובפני דבר קשה. ותחמרה בחמר ובזפת - תנא: חמר מבפנים וזפת מבחוץ, כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע. ותשם בה את הילד ותשם בסוף - רבי אלעזר אומר: ים סוף, רבי שמואל בר נחמני אמר: אגם, כדכתיב: (ישעיהו יט) קנה וסוף קמלו. סוטה יב.

And there went a man of the house of Levi. (Exodus 2:1): Where did he go? R. Yehudah b. Zebina said that he went in the counsel of his daughter. A Tanna taught: Amram was the greatest man of his generation; when he saw that the wicked Pharaoh had decreed (Exodus 1:22), “Every son that is born you shall cast into the river,” he said: In vain do we labor. He arose and divorced his wife. All [the Israelites] thereupon arose and divorced their wives. His daughter said to him, “Father, your decree is more severe than Pharaoh's; because Pharaoh decreed only against the males whereas you have decreed against the males and females. Pharaoh only decreed concerning this world whereas you have decreed concerning this world and the World to Come. In the case of the wicked Pharaoh there is a doubt whether his decree will be fulfilled or not, whereas in your case, because you are righteous, it is certain that your decree will be fulfilled, as it is said (Job 22:28) ‘You shall also decree a thing, and it shall be established unto you!’” He arose and took his wife back; and they all arose and took their wives back.

And took for his wife (ibid.): – it should have read “and took back.” R. Yehudah b. Zebina said: He acted towards her as though it had been the first marriage; he seated her in a palanquin, Aaron and Miriam danced before her, and the Ministering Angels proclaimed (Psalms 113:9), “A joyful mother of children.”

A daughter of Levi (ibid.): How is this possible! She was one hundred and thirty years old, and he calls her “a daughter”? For R. Hama b. Hanina said: This refers to Yochebed whose conception occurred during the journey [to Egypt] and her birth between the walls; as it is said (Numbers 26:59), “Who was born to Levi in Egypt,” her birth occurred in Egypt but her conception did not occur there. Rav Yehudah said: [She is called “a daughter”] because the signs of maidenhood were reborn in her.

And the woman conceived and bore a son. (Exodus 2:2): But she had already been pregnant three months! R. Yehudah b. Zebina said: It compares the bearing of the child to its conception; as the conception was painless so was the bearing painless. Hence [it is learned] that righteous women were not included in the decree upon Eve.

And when she saw him that he was good. (ibid.): It has been taught: R. Meir says: His name was Tov [good]; R. Yehudah says: His name was Toviah; R. Nehemiah says: [She foresaw that he would be] worthy of the prophetic gift; others say: He was born circumcised; and the Sages declare, At the time when Moses was born, the whole house was filled with light – it is written here, “And when she saw him that he was good,” and elsewhere it is written, “And G-d saw the light that it was good.” (Gen. 1:4)

She hid him three months. (ibid.): [She was able to do this] because the Egyptians only counted [the period of her pregnancy] from the time that she was restored [to youth], but she was then already pregnant three months.

And when she could no longer hide him (Exodus 2:3): – Why? She should have gone on hiding him! But whenever the Egyptians were informed that a child was born, they would take other children there so that it should hear them [crying] and cry with them; as it is written ((Song of Songs 2:15), “Take us the foxes, the little foxes etc.”

She took for him an ark of bulrushes (ibid.): Why just bulrushes? R. Eleazar said: Hence [it is learned] that to the righteous their money is dearer than their body; and why so? – That they

should not stretch out their hand to robbery. R. Shmuel b. Nahmani says: [She selected them] because they are a soft material which can withstand both soft and hard materials.

And daubed it with slime and with pitch (ibid.): A Tanna taught: The slime was inside and the pitch outside so that that righteous child should not smell the bad odor.

And she put the child therein and laid it in the reeds [suf] (ibid.): – R. Elazar said: In the Red [suf] Sea; R. Shmuel b. Nahmani said: It means reeds, as it is written (Isaiah 19:6), “The reeds and flags (*suf*) shall wither away.” **Sota 12a-b**

C.

וְתִצַּב אָחֹתוֹ מֵרָחֵק לְדַעַה מֶה יַעֲשֶׂה לּוֹ: שְׁמוֹת ב:ד

And his sister stood far away, to see what would be done to him. **Exodus 2:4**

D.

(שְׁמוֹת טו) וְתִקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אָחוֹת אֶהֱרֵן וְגו' - אָחוֹת אֶהֱרֵן וְלֹא אָחוֹת מֹשֶׁה? אָמַר רַב עֲמֵרָם אָמַר רַב, וְאָמַר לָהּ אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַב: מִלְּמַד, שֶׁהִיָּתָה מִתְנַבְּאָה כְּשֶׁהִיא אָחוֹת אֶהֱרֵן, וְאָמַרְתָּ: עֲתִידָה אֲמִי שֶׁתֵּלֵד בֶּן שְׁמוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל וְכִיּוֹן שְׁנוּלֵד מֹשֶׁה, נִתְמַלֵּא כָּל הַבַּיִת כּוֹלָה אֹר, עֲמַד אֲבִיָּה וְנִשְׁקָה עַל רֹאשָׁהּ, אָמַר לָהּ: בְּתִי, נִתְקִימָה נְבוֹאֲתֶיךָ וְכִיּוֹן שֶׁהִטִּילוּהוּ לִיאֹר, עֲמַד אֲבִיָּה וְטַפְחָה עַל רֹאשָׁהּ, אָמַר לָהּ: בְּתִי, הֵיכָן נְבוֹאֲתֶיךָ וְהֵינֵנו דְּכֹתִיב: (שְׁמוֹת ב) וְתִצַּב אָחֹתוֹ מֵרָחֵק לְדַעַה מֶה יַעֲשֶׂה לּוֹ, לִידַע מֶה יִהְיֶה בְּסוּף נְבוֹאָתָהּ. סוּטָה יב:יג.

And Miriam the prophetess, the sister of Aaron, took etc. (Exodus 15:20) The “sister of Aaron” and not the sister of Moses? – R. Amram said in the name of Rav, and, according to others, it was R. Nahman who said in the name of Rav: It teaches that she prophesied while she yet was the sister of Aaron only [before Moses was born] and said, “My mother will bear a son who will be the Savior of Israel.” When Moses was born, the whole house was filled with light; and her father arose and kissed her upon her head, saying, “My daughter, your prophecy has been fulfilled.” But when they cast him into the river, her father arose and smacked her upon her head, saying, “Where, now, is your prophecy!” That is what is written (Exodus 2:4), “And his sister stood afar off to know what would be done to him,” what would be the fate of her prophecy. **Sota 12b-13a**

E.

וְתִרְדּוּ בַּת פְּרַעֲזָה לְרַחֵץ עַל הַיָּאֵר וְנַעֲרֹתֶיהָ הִלְכֹת עַל יַד הַיָּאֵר וְתִרְאֶה אֶת הַתִּבָּה בְּתוֹךְ הַסּוּף וְתִשְׁלַח אֶת אֲמָתָהּ וְתִקְחֶהּ: וְתִפְתַּח וְתִרְאֶהוּ אֶת הַיֶּלֶד וְהִנֵּה נֹעַר בִּכְהָ וְתַחְמַל עָלָיו וְתֹאמַר מִיֶּלְדֵי הָעִבְרִים זֶה: וְתֹאמַר אָחֹתוֹ אֵל בַּת פְּרַעֲזָה הָאֵלֶּךְ וְקִרְאתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּנְקָת מִן הָעִבְרִית וְתִינַק לָךְ אֶת הַיֶּלֶד: וְתֹאמַר לָהּ בַּת פְּרַעֲזָה לְכִי וְתִלְדִי הָעֵלְמָה וְתִקְרָא אֶת אִם הַיֶּלֶד: וְתֹאמַר לָהּ בַּת פְּרַעֲזָה הִילִיכִי אֶת הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִינִקְהוּ לִי וְאֲנִי אֶתֵּן אֶת שְׂכָרְךָ וְתִקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִנְיָקְהוּ: וְיִגְדַל הַיֶּלֶד וְתִבְאָהוּ לְבַת פְּרַעֲזָה וְיִהְיֶה לָהּ לְבֵן וְתִקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וְתֹאמַר כִּי מִן הַמִּים מְשִׁיתָהוּ: שְׁמוֹת ב:ה-י

And the daughter of Pharaoh came down to wash herself at the river; and her maidens walked along by the river's side; and when she saw the ark among the reeds, she sent her maid (*amosah*) to fetch it. And when she had opened it, she saw the child; and, behold, the baby wept. And she had compassion on him, and said, This is one of the Hebrews' children. Then his sister said to Pharaoh's daughter, Shall I go and call for you a nurse of the Hebrew women, that she may nurse

the child for you? And Pharaoh's daughter said to her, Go. And the girl went and called the child's mother. And Pharaoh's daughter said to her, Take this child away, and nurse it for me, and I will give you your wages. And the woman took the child, and nursed it. And the child grew, and she brought him to Pharaoh's daughter, and he became her son. And she called his name Moses; and she said, Because I drew him out of the water. **Exodus 2:5-10**

F.

ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור - א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי: מלמד, שירדה לרחוץ מגלולי אביה, וכן הוא אומר: (ישעיהו ד) אם רחץ ד' את צואת בנות ציון וגו'. ונערוותיה הולכות וגו' - א"ר יוחנן: אין הליכה זו אלא לשון מיתה, וכן הוא אומר: (בראשית כה) הנה אנכי הולך למות. (שמות ב) ותרא את התיבה בתוך הסוף - כיון דחזו דקא בעו לאצולי למשה, אמרו לה: גבירתנו, מנהגו של עולם, מלך בשר ודם גוזר גזירה, אם כל העולם כולו אין מקיימין אותה - בניו ובני ביתו מקיימין אותה, ואת עוברת על גזירת אביך בא גבריאל וחבטן בקרקע. ותשלח את אמתה ותקחה - ר' יהודה ור' נחמיה, חד אמר: ידה, וחד אמר: שפחתה. מ"ד ידה, דכתיב: אמתה ומ"ד שפחתה, מדלא כתיב ידה. ולמ"ד שפחתה, הא אמרת: בא גבריאל וחבטן בקרקע דשייר לה חדא, דלאו אורחא דבת מלכא למיקם לחודה. ולמאן דאמר ידה, ליכתוב ידה הא קמ"ל, דאישתרבב אישתרבובי, דאמר מר: וכן אתה מוצא באמתה של בת פרעה וכן אתה מוצא בשיני רשעים, דכתיב: (תהלים ג) שני רשעים שברת, ואמר ריש לקיש: אל תיקרי שברת אלא שריבבתה. ותפתח ותראהו את הילד - ותרא מיבעי ליה א"ר יוסי ברבי חנינא: שראתה שכינה עמו. והנה נער בכה - קרי ליה ילד וקרי ליה נער תנא: הוא ילד וקולו כנער, דברי רבי יהודה אמר לו רבי נחמיה: א"כ, עשיתו למשה רבינו בעל מום אלא, מלמד שעשתה לו אמו חופת נעורים בתיבה, אמרה: שמא לא אזכה לחופתו. ותחמול עליו ותאמר מילדי העברים זה - מנא ידעה? א"ר יוסי ברבי חנינא: שראתה אותו מהול. זה - א"ר יוחנן: מלמד, שנתנבאה שלא מדעתה, זה נופל ואין אחר נופל. והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב: (ישעיהו ח) וכי יאמרו אליכם דרשו אל האובות ואל הידעונים המצפצפים והמהגים? צופין ואינם יודעין מה צופין, מהגים ואינם יודעים מה מהגים, ראו שמושיעין של ישראל במים הוא לוקה, עמדו וגזרו כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, כיון דשדיוה למשה, אמרו: תו לא חזינן כי ההוא סימנא, בטלו לגזירתיהו, והם אינן יודעין שעל מי מריבה הוא לוקה. והיינו דאמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב: (במדבר כ) המה מי מריבה אשר רבו? המה שראו איצטגניני פרעה וטעו. והיינו דקאמר משה: (במדבר יא) שש מאות אלף רגלי וגו', אמר להן משה לישראל: בשבילי נצלתם כולכם. ר' חנינא בר פפא אמר: אותו היום עשרים ואחד בניסן היה, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבונו של עולם, מי שעתיד לומר שירה על הים ביום זה, ילקה ביום זה? רבי אחא בר חנינא אמר: אותו היום ששה בסיון היה, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבש"ע, מי שעתיד לקבל תורה מהר סיני ביום זה, ילקה ביום זה? בשלמא למ"ד בששה בסיון, משכחת לה ג' ירחי, דאמר מר: בשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד משה, ומשבעה באדר ועד ששה בסיון תלתא ירחי אלא למ"ד בעשרים ואחד בניסן, היכי משכחת לה? אותה שנה מעוברת היתה, רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי שלם. ותאמר אחותו אל בת פרעה האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות - ומאי שנא מעבריות? מלמד, שהחזירוהו למשה על כל המצריות כולן ולא ינק, אמר: פה שעתידי לדבר עם השכינה יינק דבר טמא? והיינו דכתיב: (ישעיהו כח) את מי יורה דעה וגו', למי יורה דעה ולמי יבין שמועה? לגמולי מחלב ולעתיקי משדים. ותאמר לה בת פרעה לך וגו' - א"ר אלעזר: מלמד, שהלכה בזריות כעלמה. ר' שמואל בר נחמני אמר: העלמה - שהעלימה את דבריה. ותאמר לה בת פרעה היליכי את הילד הזה - אמר רבי חמא בר' חנינא: מתנבאה ואינה יודעת מה מתנבאה, היליכי - הא שליכי. ואני אתן את שכרך - א"ר חמא בר' חנינא: לא דיין לצדיקים שמחזירין להן אבידתן, אלא שנותנין להן שכרך. (שמות טו) סוטה יב:

And the daughter of Pharaoh came down to bathe at the river. (Exodus 2:5): R. Yohanan said in the name of R. Shimon b. Yohai: It teaches that she went down there to cleanse herself of her father's idols; and thus it says (Isaiah 4:4), "When the L-rd shall have washed away the filth of the daughters of Zion etc."

And her maidens walked along etc. (ibid.): R. Yohanan said: The word for "walk" means nothing else than death; and thus it says (Gen. 25:32), "Behold I am going to die."

And she saw the ark among the reeds (ibid.): When [the maidens] saw that she wished to rescue Moses, they said to her, "Mistress, it is the custom of the world that when a human king makes a decree, though everybody else does not obey it, at least his children and the members of his household obey it; but you transgress your father's decree!" Gabriel came and beat them to the ground.

And sent her handmaid to fetch it. (ibid.): – R. Yehudah and R. Nehemiah [differ in their interpretation]; one said that the word (*amasah*) means "her hand" and the other said that it means "her handmaid." He who said that it means "her hand" did so because it is written *amasah*. He who said that it means "her handmaid" did so because the text has not *yadah* [her hand]. But according to him who said that it means "her handmaid," it has just been stated that Gabriel came and beat them to the ground! - He left her one, because it is not customary for a king's daughter to be unattended. But according to him who said that it means "her hand," the text should have been *yadah*! – It teaches us that [her arm] became lengthened; for a master has said: You find it so with the arm of Pharaoh's daughter and similarly with the teeth of the wicked, as it is written (Psalms 3:8), "You have broken [*shibbarta*] the teeth of the wicked," and Resh Lakish said: Read not *shibbarta* but *shirbarta* [you have lengthened].

She opened it and saw the child (Exodus 2:6): – it should have been "and saw"! R. Yosei b. R. Hanina said: She saw the Shechinah with him.

And, behold, the boy wept. (ibid.): He is called a "child" and then a "boy"? A Tanna taught: He was a child but his voice was like that of a grown boy; such is the view of R. Yehudah. R. Nehemiah said to him, If so, you have made our master Moses into one possessed of a blemish; (i.e. an abnormal voice), but it teaches that his mother made for him a canopy [such as is used at the marriage] of boys in the ark, saying: "Perhaps I may not be worthy [to be present at] his marriage-canopy."

And she had compassion on him and said: Of the Hebrews' children is this. (ibid.): How did she know it? - R. Yosei b. R. Hanina said: Because she saw that he was circumcised.

"Is this" (ibid.): R. Yohanan said: It teaches that she unwittingly prophesied that "this" one will fall [into the river] but no other will fall. That is what R. Eleazar said: What does the [following] text mean (Isaiah 8:19), "And when they shall say unto you, 'Seek unto them that have familiar spirits and unto the wizards, that chirp and that mutter?'" They foresee and know not what they foresee; they mutter and know not what they mutter. They saw that Israel's savior would be punished through water; so they arose and decreed, "Every son that is born you shall cast into the river." After they had thrown Moses [into the water], they said, "We do not see that sign any longer." They thereupon rescinded their decree. But they knew not that he was to be punished through the water of Merivah. That is what R. Hama b. Hanina said: What is the meaning of the

text (Numbers 20:13) “These are the waters of Merivah, because they strove”? These are [the waters] about which Pharaoh's magicians saw and erred; and concerning this Moses said (Numbers 11:21), “Six hundred thousand footmen (*ragli* which can mean: because of me).” Moses said to Israel, “On my account were all of you delivered [from drowning by the edict of Pharaoh].” R. Hanina b. Papa said: That day was the twenty-first of Nisan, and the Ministering Angels spoke before the Holy One, blessed be He, “Lord of the Universe! Shall he who will utter a song to You by the Red Sea on this day be punished on this day?” R. Aha b. Hanina said: That day was the sixth of Sivan, and the Ministering Angels spoke before the Holy One, blessed be He, “L-rd of the Universe! Shall he who will receive the Torah on Mount Sinai on this day be punished on this day?” It is quite right according to him who said that it was the sixth of Sivan, for then it occurred three months [after his birth]; for a master has said: Moses died on the seventh of Adar and was born on the seventh of Adar, and from the seventh of Adar to the sixth of Sivan is three months. But according to him who said that it was the twenty-first of Nisan, how could it have been? - That year was a leap year; the greater part of the first [Adar] and the greater part of the last [Nisan] and a full month in between [is approximately three months].

Then his sister said to Pharaoh's daughter, Shall I go and call for you a nurse of the Hebrew women? (Exodus 2:7): Why just “of the Hebrew women”? It teaches that they handed Moses about to all the Egyptian women but he would not suck. He said: Shall a mouth which will speak with the Shechinah suck what is unclean! That is what is written (Isaiah 28:9), “Whom will He teach knowledge etc.?” To whom will He teach knowledge and to whom will He make the message understandable? To them that are weaned from the milk, and drawn from the breasts.

And Pharaoh's daughter said unto her, Go. And the girl (*ha'alma*) went and called the child's mother. (Exodus 2:8): R. Elazar said: It teaches that she went quickly like a young woman (*alma*). R. Shmuel b. Nahmani said: [She is called] the maid [*almah*] because she made the words secret. (The word, *alam* means, “to hide”)

And Pharaoh's daughter said unto her, Take this child away. (Exodus 2:9): R. Hama b. Hanina said: She prophesied without knowing what she prophesied – *Helikhi* (take away) can be understood as, “behold what is yours [*hei shelikhi*].”

And I will give you your wages. (ibid.): R. Hama b. Hanina said: It is not enough that the righteous have their loss restored to them but they also receive their reward in addition. **Sotah 12b**

G.

יגדל הילד כ"ד חדש הניקתהו ואתה אומר ויגדל הילד אלא שהיה גדל שלא כדרך כל הארץ ותביאהו לבת פרעה וגו' היתה בת פרעה מנשקת ומחבבת אותו כאלו הוא בנה ולא היתה מוציאתו מפלטרין של מלך ולפי שהיה יפה הכל מתאווים לראותו מי שהיה רואהו לא היה מעביר עצמו מעליו והיה פרעה מנשקו ומחבקו והוא נוטל כתרו של פרעה ומשימו על ראשו כמו שעתיד לעשות לו כשהיה גדול וכן הקב"ה אמר לחירם (יחזקאל כח) ואוציא אש מתוכך הוא וגו' וכן בת פרעה מגדלת מי שעתיד ליפרע מאביה ואף מלך המשיח שעתיד ליפרע מאדום יושב עמהם במדינה שנאמר (ישעיה כז) שם ירעה עגל ושם ירבץ וגו' והיו שם יושבין חרטומי מצרים ואמרו מתייראין אנו מזה שנוטל כתרך ונותנו על ראשו שלא יהיה זה אותו שאנו אומרים שעתיד ליטול מלכות ממך מהם אומרים להורגו מהם אומרים לשורפו והיה יתרו יושב ביניהן ואומר להם הנער הזה אין בו דעת אלא

בחנו אותו והביאו לפניו בקערה זהב וגחלת אם יושיט ידו לזהב יש בו דעת והרגו אותו ואם יושיט ידו לגחלת אין בו דעת ואין עליו משפט מות מיד הביאו לפניו ושלה ידו ליקח הזהב ובא גבריאל ודחה את ידו ותפש את הגחלת והכניס ידו עם הגחלת לתוך פיו ונכוה לשונו וממנו נעשה כבד פה וכבד לשון. ותקרא שמו משה: מכאן אתה למד שכרן של גומלי חסדים אף על פי שהרבה שמות היו לו למשה לא נקבע לו שם בכל התורה אלא כמו שקראתו בתיה בת פרעה ואף הקב"ה לא קראהו בשם אחר: מדרש שמות רבה א:כו

And the child grew (Exodus 2:10): [Since] she [only] nursed him for twenty four months, how can you say, “And the child grew”? Rather, it means that [even though he was only two years old], he had matured in an extraordinary manner.

And she brought him to Pharaoh’s daughter, and he became her son (ibid.): The daughter of Pharaoh kissed and hugged him and showed him love as if he were her own son. She also didn’t let him out of the royal palace, as he was beautiful and everyone desired to see him. [He was so attractive, that] all those who saw him, could not pull themselves away from him. Pharaoh would also kiss and hug him. [Once, Moshe] took the crown away from Pharaoh and put it upon his own head, as he was destined to do, [in a figurative sense,] when he became an adult. Similarly, the Holy One, blessed be He, said to Hiram (Ezekiel 28:18), “. . . therefore I have brought forth a fire from your midst, it shall devour you, . . .” In the same manner, the daughter of Pharaoh raised the person who was destined to punish her father. Similarly, the King Messiah who is destined to punish Edom will sit with them in the state, as it says (Isaiah 27:10), “[Yet the fortified city shall be desolate, and the habitation forsaken, and left like a wilderness;] *there* shall the calf feed, and *there* shall he lie down, and consume its branches.” The magicians of Egypt were sitting there [at the time] and said, “We are afraid that the fact that he took the crown from your head and put it on his own indicates that he is the one of whom we spoke that is destined to take the kingship away from you.” Some of them suggested that he be killed [through beheading] and some of them suggested that he be burned [at the stake]. Yisro was sitting amongst them at the time and said to them, “This young child [probably] has no understanding [of what he did]. Test him. Bring a bowl in front of him that contains both gold and a burning coal. If he sticks his hand and takes the gold, [we can assume] that he is intelligent and go and kill him. If, [on the other hand,] he reaches for the burning coal, it shows that he is not intelligent and should not be put to death.” They brought it before him and he stuck out his hand to take the gold. [At that moment,] the angel Gabriel came, pushed away his hand. He then grabbed the coal and stuck his hand with the coal into his mouth, burning his tongue. This was the reason that he became slow of speech and slow of tongue.

And she called his name Moses; [and she said, Because I drew him out of the water]. (Exodus 2:10): From here we learn about the reward of those who bestow kindness. Even though Moshe had several names, the name which the Torah uses on a permanent basis is the one that Bisya, the daughter of Pharaoh, gave him. Even the Holy One, blessed be He, only called him by that name. **Midrash Shemos Rabbah 1:26**

H.

. . . יש לדקדק במה שאמרה כי מן המים משיתהו, והוי לה לומר כי מן היאור משיתהו להורות מאיזה מים הוציאה אותו. ואומר אני כי שם משה הוא הוראה על עיקר ענין משה ומעלתו, אשר הוא מסולק ומוסר מן המים. וזה כי המים אין להם צורה עומדת קיימת כמו שהתבאר למעלה אצל כל הבן הילוד היאורה תשליכהו ע"ש, כי שם הארכנו בזה. וכאשר תדע זה תדע לך כי מעלת משה רבינו

ע"ה מעלת הצורה לפי שהיה נבדל במעלתו מן החומר כי השכלים הנבדלים הם צורה בלבד, ומי שהוא קרוב אל מעלת השכלים הוא קרוב אל הצורה, ולכך היה משה רבינו ע"ה ענין צורה בלבד מבלי חומר, והמים הם הפך, כי המים אינן להם צורה גמורה ולכך נקראים תמיד בלשון רבים, ולא תמצא לשון יחיד במים לפי שכל אחדות מכח הצורה המאחד את הדבר והמים הם בלי צורה גמורה, ולפיכך המים שהם בלי צורה מקוימת בלשון רבים, והיה משה הפך להם שהוא צורה נבדלת, והיה מיוחד שלא נמצא נביא כמוהו כדכתיב (דברים ל"ד) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, וזה הפך המים שאין במים יחוד צורה ומפני זה נקרא משה שהיה משוי ונבדל מן המים. ומזה תדע כי המים הפך משה רבינו ע"ה, שאלו הם בלא צורה ומשה רבינו ע"ה מעלתו הצורה המקוימת, לכך האצטגנינים אמרו שעתיד מושיען של ישראל ללקות על ידי מים, שראו על ידי האצטגנינות קדושתו של משה רבינו ע"ה שהוא צורה נבדלת בתחתונים וראו גם כן שאין דבר מתנגד לו רק המים שהם הסבה שיהיה נלקה על ידם כמו שהתבאר שם. לכך לא היה בא המיתה למשה שהוא צורה נבדלת רק על ידי מי מריבה, וכאשר רצה הקדוש ברוך הוא למחות כל צורה הביא עליהם מבויל מים למחות הצורה, שכן משמע לשון וימחו שבא עליהם מחוי הצורה כמו שהתבאר אצל הבה נתחכמה. גבורת השם, מהר"ל מפראג

We need to analyze [this text]. Why did she say, "Because I drew him out of the water"? She should have said, "Because I drew him out of the river," to indicate the type of water from which she drew him. I believe [the answer lies in the fact] that the name Moshe is indicative of the very essence of Moshe and his unique spiritual quality, i.e. he was removed from water. [I mean to say that] this is because water does not contain any specific permanent form, as was explained above regarding the verse (Exodus 1:22), "Every son who is born you shall throw into the river." Look there, as we have elaborated on this subject. When you realize this, then will you know that the special quality of Moshe was the quality of the *tzurah* (spiritual form without a physical body), as he was separate from the material world, for the separate intelligences (angels) are only form [without a physical body]. He who is close to the level of the intelligences is close to the [ideal] forms. For that reason, Moshe, of blessed memory, was, in a sense, *tzurah* without the material. Water is just the opposite. For water has no specific form. For that reason it is always found in the grammatical plural form. Water is never found in the singular form, for all unity is a product of *tzurah* (a specific unified form) which unites the thing, but water lacks a true *tzurah*. For that reason, water which lacks a permanent form, is in the plural form. Moshe was the polar opposite, as he was form separated from the material. He was unique, as there was no prophet like him, as it is written (Deut. 34:10), "And there has not arisen since in Israel a prophet like Moses." This is the opposite of water which has no unique form. For that reason he was called, Moshe, as he was drawn (*mashui*) from water, i.e. he was removed from water, as Moshe possessed a *tzurah* separated from the material, he was drawn and separated from the water. . . . Therefore the astrologers said that the Savior of Israel was destined to be smitten through water. Through astrology they saw the sanctity of Moshe, our teacher, of blessed memory, that he was a *tzurah* separated from the material who lived in this lower world. They also saw that there is nothing that opposes him other than water, which was the cause that he was smitten through them. That is why death came to Moshe, who was a *tzurah* separated from the material only, through the *Mei Meriva*, the Waters of Contention. This is similar to how the Holy One, blessed be He, desired to destroy all forms, he brought upon them a Mabul, a Flood of water to destroy the forms, as the language, *vayimchu*, (destroyed or blotted out), indicates that He blotted out the forms, as was explained regarding the verse (Exodus 1:10), "Come on, let us deal wisely with them." **Sefer Gevuras HaShem, Maharal of Prague**

III. Moshe Reconnects With His Brethren

A.

וַיְהִי בַיָּמִים הֵהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל אָחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ עִבְרִי מֵאָחָיו:
וַיִּפֶן כֹּה וְכֹה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיִּךְ אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל: שְׁמוֹת בִּיא-יב

And it came to pass in those days, when Moses was grown, that he went out to his brothers, and looked on their burdens; and he spied an Egyptian beating a Hebrew, one of his brothers. And he looked this way and that way, and when he saw that there was no man, he slew the Egyptian, and hid him in the sand. **Exodus 2:11-12**

B.

(1) וַיְהִי בַיָּמִים הֵהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה הָיָה מֹשֶׁה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה וַיֵּשׂ אוֹמְרִים בֶּן אַרְבַּעִים.
מִדְרַשׁ שְׁמוֹת רַבָּה א:כז

And it came to pass in those days, when Moses was grown . . . (Exodus 2:11): Moshe was twenty years old at the time. Others say that he was then forty years old. **Midrash Shemos Rabbah 1:27**

(2) א"ר חמא בן י"ב שנה נתלש משה רבינו מבית אביו למה כן שאילו גידל בבית אביו ובא ואמר להן לישראל המעשים לא היו מאמינים בו שהיו אומרים אביו מסרה לו לפי שיוסף מסרה ללוי ולוי לקהת וקהת לעמרם ולכך נתלש מבית אביו וכשהלך והגיד לישראל כל הדברים לפיכך האמינו בו שנאמר ויאמן העם: מדרש שמות רבה ה:ב

Rabbi Chama said: Moshe was twelve years old when he was torn away from his father's house. Why was this so? Because had he grown up in his father's house and told Israel the narrative [of Yosef's last words], they wouldn't have believed him. They would have said that his father transmitted it to him, for Yosef transmitted it to Levi, who in turn transmitted it to Kehos, who in turn transmitted it to Amram [Moshe's father]. For that reason he was torn away from his father's house, so that when he told Israel all of those things, they believed him, as it says (Exodus 4:31), "And the people believed . . ." **Midrash Shemos Rabbah 5:2**

(3) וַיְהִי בְּבֵית פַּרְעֹה אַחֲרַי כֶּן שְׁנַיִם חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה. וַיְהִי בְּהִיּוֹת הַיֶּלֶד בְּבֵית הַמֶּלֶךְ בְּבִגְדֵי אַרְגָּמָן לְבוּשׁוֹ וַיִּגְדַּל בְּקֶרֶב בְּנֵי הַמֶּלֶךְ. וַיְהִי מִקְצֵה שְׁנַיִם חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה לְבוֹא בֵּית הַמֶּלֶךְ הִיא שְׁנַת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה לַיּוֹם הַוּלְדוֹ וַיִּתְאוּ הַיֶּלֶד אֶל אָבִיו וְאֶל אִמּוֹ וַיִּלֶךְ אֵלֵיהֶם וַיֵּצֵא אֶל אָחָיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם. מִדְרַשׁ יִלְקוּט שְׁמֵעוֹנֵי פֶרֶק ב' רמז קס"ז

And he was in the house of Pharaoh after [he was brought there] for fifteen years. He was raised in the royal palace wearing the royal purple garments and was raised with the sons of the king. After being there for fifteen years, eighteen years after his birth, the lad desired to [return to his father and mother] and went [back] to them and went out to his brothers and saw their burdens. **Midrash Yalkut Shimoni, Chapter 2, Remez 166**

(4) השאלה הג': אם מרע"ה גדלו בת מלך בבית המלכות והיה לה לבן איך נאמר ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם כי מאין היה יודע משה שהיהודים האמללים היו אחיו ואיך יצא מבית המלך להתחבר עם העבריים העסוקים בעבודת פרך שכל אחד מהם אם יוכל יתרחק מחברתם לבל

יראה ברעתם כ"ש האיש משה שלא היה מהם ולא מהמונם. . . . ואמר ויצא אל אחיו וירא בסבלותם לפי שמשה תמיד דבקה נפשו ביוכבד אשר גדלתו ובבניה ואחרי שנתגדל ידע מהם אמתת ענינו ושהוא מילדי העברים עם היות שבת פרעה גדלתו כבן ולכן היה יוצא אל אחיו העברים שהיו חוץ לעיר בבניני המלך ומשה יצא מארמון המלכות וילך אל אחיו העברים או אל אחיו הלויים או היו אחיו ממש מקרובי עמרם ויוכבד כי העברים בכלל נקראים אחים שנאמר ולאחיך לא תשיך, לא יגוש את רעהו ואת אחיו. והנה משה כשנתקיים בשכלו וידע על נכון את אביו ואת אמו והכיר את אחיו הם לבו בקרבו לראות ענינם ולכן יצא מבית המלכות וילך אל מעמדם וירא בסבלותם. פירוש אברבנאל לשמות ב

The third question is: If Moshe Rabbainu was raised by the daughter of Pharaoh in the royal palace and was her adopted son, how could Scripture state (Exodus 2:11), “. . . he went out to his brothers, and looked on their burdens”? How did Moshe know that these miserable Jews were his brothers? And why would he leave the royal palace to connect himself with the Hebrews who were involved in back breaking work? Anyone else would have distanced himself from their company, so as not to see their misery; and most certainly a man like Moshe who was not one of them in any manner. . . . [The answer is: Scripture states (Exodus 2:11),] “. . . he went out to his brothers, and looked on their burdens.” This is because Moshe’s soul was always connected with Yocheved who raised him and her children. And after he grew up, he knew the truth about himself from them, that he was a Hebrew child, despite the fact that the daughter of Pharaoh raised him as a son. That is why he went out to his Hebrew brothers that were located outside the city which housed the royal complex. Moshe left the palace and went to his brothers, the Hebrews. [Or perhaps it means] to his brothers, the Levites. Or [possibly] his actual brothers, [i.e. cousins], the relatives of Amram and Yocheved. (This is not in accordance with the Midrash that the Levites were not enslaved.) For the Hebrews as a whole are referred to as brethren, as it says, (Deut. 23:21), “. . . but to your brother you shall not lend upon (or pay) interest;” [and furthermore it says (Deut. 15:2),] “. . . he shall not exact [payment after the seventh year] of his neighbor, or of his brother.” Behold, when Moshe matured intellectually and was well aware of who is true father and mother were, and recognized his brethren, he had a burning desire to see their situation. That is why he left the royal palace and went to their place [of work] and saw their burdens. **Commentary of R. Yitzchak Abrabanel to Exodus Chapter 2**

C.

(1) ויגדל משה וכי אין הכל גדילים אלא לומר לך שהיה גדל שלא כדרך כל העולם. מדרש שמות רבה א:כז

. . . **when Moses was grown:** Doesn’t everyone grow up? [Why was it so special that it had to be mentioned?] Rather, it teaches us that he grew in an unusual way. **Midrash Shemos Rabbah 1:27**

(2) ויגדל משה: והלא כבר כתב ויגדל הילד? אמר רבי יהודה ברבי אלעאי: הראשון לקומה ושני לגדולה שמנהו פרעה על ביתו. רש"י שם

. . . **when Moses was grown:** But didn’t Scripture already write (verse 10), “And the child grew up”? R. Yehudah bar Rabbi Ilai said, “The first refers to stature, and the second to greatness, for Pharaoh appointed him over his house.” **Rashi, ibid.**

F.

ויצא אל אחיו שתי יציאות יצא אותו צדיק וכתבן הקב"ה זו אחר זו ויצא ביום השני הרי שתיים. וירא בסבלותם מהו וירא שהיה רואה בסבלותם ובוכה ואומר חבל לי עליכם מי יתן מותי עליכם שאין לך מלאכה קשה ממלאכת הטיט והיה נותן כתיפיו ומסייע לכל אחד ואחד מהן ר' אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר ראה משוי גדול על קטן ומשוי קטן על גדול ומשוי איש על אשה ומשוי אשה על איש ומשוי זקן על בחור ומשוי בחור על זקן והיה מניח דרגון שלו והולך ומיישב להם סבלותיהם ועושה כאלו מסייע לפרעה אמר הקב"ה אתה הנחת עסקיך והלכת לראות בצערן של ישראל ונהגת בהן מנהג אחים אני מניח את העליונים ואת התחתונים ואדבר עמך הה"ד וירא ד' כי סר לראות ראה הקב"ה במשה שסר מעסקיו לראות בסבלותם לפיכך ויקרא אליו א-להים מתוך הסנה: מדרש שמות רבה א:כז

. . . **that he went out to his brothers:** That *tzaddik* (holy man) went out twice, and the Holy One, blessed be He, recorded them in Scripture. One occurred right after the other. The second one was, "And when he went out the second day . . ." . . . **and looked on their burdens:** What does it mean, "he looked,"? [It means that] he looked on their burdens and cried. He said, "Woe to me because of you. I wish that I would die for your sakes, for there is no more difficult work than working with clay." He would then help each of them. Rabbi Elazar, the son of Rabbi Yosei HaGalilee, said: He saw that they put a heavy burden upon a small person and a light burden upon a large person. A burden that a man would normally carry would be given to a woman and a woman's burden would be given to a man. The burden of an old man would be given to a young man, and a young man's burden would be given to an old man. [Moshe] left his entourage and went out to ease their burdens. He pretended, [though,] that he was actually helping out Pharaoh. The Holy One, blessed be He, said to him, "You forsook your own affairs and went out to see the suffering of Israel and acted towards them as brothers, [in that merit,] I will take leave of the upper and lower worlds and speak with you. This is the meaning of the verse (Exodus 3:4), "And when the L-rd saw that he turned aside to see, [G-d called to him out of the midst of the bush, . . .]" The Holy One, blessed be He, saw that Moshe turned aside from his own affairs to view their burdens. For that reason, G-d called out to him from the bush. **Midrash Shemos Rabbah 1:27**

G.

ד"א וירא בסבלותם ראה שאין להם מנוחה הלך ואמר לפרעה מי שיש לו עבד אם אינו נח יום אחד בשבוע הוא מת ואלו עבדיך אם אין אתה מניח להם יום אחד בשבוע הם מתים אמר לו לך ועשה להן כמו שתאמר הלך משה ותקן להם את יום השבת לנוח. מדרש שמות רבה א:כח

Another explanation of the verse (Ex. 2:11) . . . and [Moshe] looked on their burdens: He saw that they didn't have any rest. [Thereupon,] he went to Pharaoh and said to him, "If one has a slave and doesn't give him a day off every week, [that slave] will die. These are your slaves. If you don't give them off a day a week they will die." He replied, "Go implement what you said." Moshe then arranged that they have Shabbos off to rest. **Midrash Shemos Rabbah 1:28**

H.

וירא איש מצרי מה ראה א"ר הונא בשם בר קפרא בשביל ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים אחד שלא שנו שמותם (כמו שכתוב בשיר השירים רבה ובויקרא רבה פרשה ל"ב) ומנין שלא נחשדו על הערוה שהרי אחת היתה ופרסמה הכתוב שנאמר (ויקרא כד) ושם אמו שלומית בת דברי וגו' אמרו רז"ל נוגשים היו מן המצריים ושוטרים מישראל נוגש ממונה על עשרה שוטרים שוטר ממונה על

עשרה מישראל והיו הנוגשים הולכים לבתי השוטרים בהשכמה להוציאן למלאכתן לקריאת הגבר פעם אחת הלך נוגש מצרי אצל שוטר ישראל ונתן עיניו באשתו שהיתה יפת תואר בלי מום עמד לשעת קריאת הגבר והוציאו מביתו וחזר המצרי ובא על אשתו והיתה סבורה שהוא בעלה ונתעברה ממנו חזר בעלה ומצא המצרי יוצא מביתו שאל אותה שמא נגע בכך אמרה לו הן וסבורה אני שאתה הוא כיון שידע הנוגש שהרגיש בו החזירו לעבודת הפרך והיה מכה אותו ומבקש להרגו והיה משה רואה אותו ומביט בו וראה ברוח הקודש מה שעשה בבית וראה מה שעתידי לעשות לו בשדה אמר ודאי זה חייב מיתה כמו שכתוב (ויקרא כד) ומכה אדם יומת ולא עוד אלא שבא על אשתו של דתן על כך חייב הריגה שנא' (שם כ) מות יומת הנואף והנואפת והיינו דכתיב ויפן כה וכה וגו' ראה מה עשה לו בבית ומה עשה לו בשדה: מדרש שמות רבה א:כח

. . . and he spied (saw) an Egyptian beating a Hebrew, one of his brothers. And he looked this way and that way, and when he saw that there was no man, he slew the Egyptian, and hid him in the sand. (Exodus 2:11-12): What did he see? Rav Huna in the name of Bar Kappara said: Israel were redeemed in the merit of four things. One of them was that they didn't change their names. . . . How do I know that they weren't suspected of immorality? Because there was only one case that occurred and Scripture publicized it, as it says (Leviticus 24:11), “. . . and his mother's name was Shelomith, the daughter of Dibri, of the tribe of Dan.” Our Sages, of blessed memory said: The taskmasters (literally oppressors) were Egyptian and the [police] officers were Jewish. One taskmaster was appointed over ten police officers and one officer was appointed over ten Jews. The taskmasters would go to the homes of the officers early in the morning to take them out to their work at early dawn (literally: as soon as the rooster crowed). On one occasion, an Egyptian taskmaster went to [the home of] a Jewish officer and eyed his wife, who was a beautiful woman, without any flaw. He got up in the early dawn and made her husband leave his house [for work]. The Egyptian came back and [pretending that he was her husband] had relations with the man's wife. She thought, however, that it was really her husband. She subsequently became pregnant from him. [In the meantime,] her husband came back and found the Egyptian leaving his house. He asked her, “Did he touch you?” She replied, “Yes, I thought that it was you.” Since the taskmaster realized that [the husband] was aware of what he had done, he returned him to the back breaking work and beat him, with the aim of killing him. When Moshe saw him, and gazed deeply at him, he saw clairvoyantly, through the Divine Spirit, what [the Egyptian] had done in the house and what he was destined to do [to him] in the field, and said, “This person is definitely condemned to death, as it is written (Leviticus 24: 21), “. . . he who kills a man, he shall be put to death.” In addition, he had relations with Dathan's wife and for this he is condemned to be killed, as it says (Levi. 20:10), “. . . the adulterer and the adulteress shall surely be put to death.” This is the meaning of the verse (Exodus 2:12), “And he looked this way and that way . . .” He saw what he had done in the house and what he had done in the field. **Midrash Shemos Rabbah 1:28**

IV. Moshe Leaves Egypt

A.

וַיֵּצֵא בַיּוֹם הַשְּׁנַי וְהִנֵּה שְׁנַי אַנְשִׁים עֹבְרִים נֹצִים וַיֹּאמֶר לְרֹשֶׁע לָמָּה תִּכֶּה רַעְדָּ: וַיֹּאמֶר מִי שְׂמֹךְ לְאִישׁ שֶׁר וְשִׁפְט עָלֵינוּ הִלְהַרְגְּנִי אַתָּה אָמַר כְּאִשֶׁר הִרְגַת אֶת הַמִּצְרִי וַיִּירָא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכֵן נֹדַע הַדָּבָר: וַיִּשְׁמַע פְּרַעֲה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וַיִּבְקֶשׁ לְהַרְגוֹ אֶת מֹשֶׁה וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פְרַעֲה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל הַבְּאֵר: שְׁמוֹת בִּיג-טו

And when he went out the second day, behold, two men of the Hebrews struggled together; and he said to the one who did the wrong, Why do you strike your fellow? And he said, Who made you a prince and a judge over us? do you intend to kill me, as you killed the Egyptian? And Moses feared, and said, Certainly this thing is known. And when Pharaoh heard this matter, he sought to slay Moses. But Moses fled from the face of Pharaoh, and dwelt in the land of Midian; and he sat down by a well. **Exodus 2:13-15**

B.

ויאמר מי שמך לאיש שר וגו' ר' יהודה אומר בן כ' שנה היה משה באותה שעה אמרו לו עדיין אין אתה ראוי להיות שר ושופט עלינו לפי שבן ארבעים שנה לבניה ור' נחמיה אמר בן ארבעים שנה היה אמרו לו ודאי שאתה איש אלא שאי אתה ראוי להיות שר ושופט עלינו ורבנן אמרי אמרו ליה והלא בנה של יוכבד אתה והיאך קורין לך בן בתיה ואתה מבקש להיות שר ושופט עלינו נודיע עליך מה עשית למצרי הלהרגני אתה אומר אתה מבקש לא נאמר אלא אתה אומר מכאן אתה למד ששם המפורש הזכיר על המצרי והרגו כיון ששמע כן נתיירא מלשון הרע ויאמר אכן נודע הדבר רבי יהודה בר רבי שלום בשם ר' חנינא הגדול ורבותינו בשם רבי אלכסנדרו אמרו היה משה מהרהר בלבו ואומר מה חטאו ישראל שנשתעבדו מכל האומות כיון ששמע דבריו אמר לשון הרע יש ביניהן היאך יהיו ראויין לגאולה לכך אמר אכן נודע הדבר עתה ידעתי באיזה דבר הם משתעבדים: מדרש שמות רבה א:ל

And he said, Who made you a prince and a judge over us?: Rabbi Yehudah said: Moshe was twenty years old at the time. They said to him, "You are not as yet fit to be a prince or judge over us, as only someone forty years old has [the maturity and] understanding [for such a position]. Rabbi Nechemiah said that he was forty years old at the time. They said to him, "You are certainly a mature man, but you're not worthy of becoming a prince or judge over *us* [who are people of rank and distinction]." The Rabbis said: They said to him, "Behold you are the son of Yocheved. How can they call you, 'the son of Bisyah [the daughter of Pharaoh]'! And you want to be a prince and judge over us! We are going to tell others what you did to the Egyptian. . . . **do you intend (literally do you say) to kill me . . .** It does not say, "you desire," but rather, "do you say." From here we learn that [Moshe] mentioned the Divine Ineffable Name over the Egyptian and thereby killed him. Once Moshe heard this, he became frightened from the *lashon hara* (evil speech). **And Moshe said, Certainly this thing is known:** Rabbi Yehudah bar Rabbi Shalom in the name of the great Rabbi Chanina, and our Rabbis in the name of Rabbi Alexandri said: Moshe was thinking to himself and said, "What sins did the Jews do that they, more than any other nation, were enslaved?" When he heard his words, he said, "There is *lashon hara* (evil speech) amongst them. How can they be worthy of redemption?" That is why he said: Certainly this thing is known. Now I know the cause of their being enslaved. **Midrash Shemos Rabbah 1:30**

C.

וישמע פרעה שעמדו דתן ואבירם והלשינו עליו ויבקש להרוג את משה שלח פרעה והביאו סייף שאין כמותה ונתנו י' פעמים על צוארו ונעשה צוארו של משה כעמוד השן ולא הזיקתו שנאמר (שיר ז) צוארך כמגדל השן ויברח משה מפני פרעה א"ר ינאי וכי אפשר לבשר ודם לברוח מפני המלכות אלא בשעה שתפסו את משה וחייבוהו להתיז את ראשו ירד מלאך מן השמים ונדמה להם בדמות משה ותפשו את המלאך וברח משה אריב"ל נעשו כל הסנקליטין שהיו יושבין לפני פרעה מהם אלמין מהן חרשין מהן סומין והיה אומר לאלמין היכן משה ולא היו מדברים לחרשין ולא היו שומעין לסומין ולא היו רואין זה שאמר הקב"ה למשה מי שם פה לאדם מי שם פה לפרעה שאמר

בפיו הביאו את משה לבימה להורגו או מי ישום אלם מי שם הסגנים אלמים חרשים וסומין שלא הביאוך ומי עשה עצמך פקח שתברח הלא אנכי ד' שם הייתי עמך והיום אני עומד לך: מדרש שמות רבה א:לא

And when Pharaoh heard this matter . . . Dathan and Aviram got up and informed upon Moshe and, [as a result,] Pharaoh wanted to kill him. Pharaoh sent for a sword of extraordinary quality. [The executioner] tried to sever his neck [with that sword] ten times, but Moshe's neck resisted it like a pillar of ivory, and he didn't cause him any damage, as it says (Song of Song 7:5), "Your neck is like a tower of ivory . . ." Moshe [then] fled before Pharaoh. Rabbi Yannai said: Is it possible for someone of flesh and blood to flee from the royal government? Rather, at the time that they seized Moshe and condemned him to be beheaded, an angel came down from heaven whose appearance was like that of Moshe. They took the angel, [instead to be killed] and Moshe fled. Rabbi Yehoshua ben Levi said: All of the members of the court of Pharaoh [became disabled]. Some became dumb, some became deaf, some became blind. [Pharaoh] turned to those who became dumb and asked them, "Where is Moshe?" But they didn't speak. He turned to those who became deaf, but they couldn't hear. He turned to the blind but they couldn't see. This is what is meant by the statement that the Holy One, blessed be He, said to Moshe (Exodus 4:11), "[And the L-rd said to him,] *Who has made man's mouth?*" Who made Pharaoh's mouth, who said with his mouth, "Bring Moshe to the platform to kill him"? "*Who makes the dumb,*" - who made the princes into being dumb or deaf, or blind, who didn't bring you. Who made you clever that you should flee? *Is it not I, the L-rd?* I was there with you then, and I will stand with you today. **Midrash Shemos Rabbah 1:31**

D.

וילכוד משה את העיר בחכמתו ויושיבוהו על כסא המלוכה וישימו כתר מלכות בראשו וגם את הכושית הגבירה נתנו לו לאשה ויירא משה את א-להי אבותיו ולא בא אליה כי זכר את השבועה אשר השביע אברהם את אליעזר עבדו לאמר לא תקח אשה על בני מבנות כנען. וגם כה עשה יצחק בברוח יעקב מפני עשו ויצוהו ויאמר לו לא תתחתן בבני חם כי זכרנו את אשר נתן את בני חם לעבדים לבני שם ולבני יפת ויירא משה מפני ד' א-להיו ויתהלך לפניו באמת בכל לבבו ולא סר מן הדרך אשר הלכו בה אברהם יצחק ויעקב ויתחזק במלכות בני כוש וילחם את אדום ואת בני קדם ואת ארם ויכניעם תחת יד בני כוש. והימים אשר מלך על בני כוש ארבעים שנה. ויצלח בכל מלחמתו כי ד' א-להי אבותיו אתו. בשנת ארבעים למלכו והוא יושב על כסא המלוכה והגבירה יושבת לימינו אצלו ותאמר הגבירה אל השרים ואל העם הנה זה ארבעים שנה אשר מלך זה על כוש ואלי לא קרב ואת א-להי בני כוש לא עבד. ועתה שמעו נא בני כוש ולא ימלוך עליכם זה הנה מונחם בני ימלוך עליכם כי טוב לכם לעבוד את בן אדוניכם מעבוד איש נכרי עבד מלך מצרים. ויהי כל העם נדון עד הערב וישכימו בבוקר וימליכו את מונחם בן קוקנוס עליהם וייראו בני כוש לשלוח יד במשה וכי זכרו את השבועה אשר נשבעו לו ויתנו לו מתנות גדולות וישלחוהו בכבוד גדול ויצא משם ויחדול ממלוך על כוש. ומשה בן שבע שנים וששים שנה בצאתו מכוש כי מד' יצא הדבר כי בא הקץ אשר התעתד מימי קדם להוציא את בני ישראל. ילקוט שמעוני שמות פרק ב' רמז קס"ח

. . . [After nine years of having laid siege to the well fortified capital city of Cush (Nubia and Ethiopia), which had been taken over by Balaam and his sons, Moshe, who had replaced Kokinos, the deceased king of Cush, as the ruler and military commander of the Cushites, devised an ingenious plan to compromise the city's defenses and penetrate the city.] And Moshe conquered the city with his wisdom, and they placed him upon the throne of the kingdom and placed the royal crown on his head. He was also given the queen, [the wife of the deceased king,

Kokinos,] as a wife. Moshe feared the G-d of his forefathers and didn't have relations with her, for he remembered the oath which Avraham had imposed upon Eliezer, his servant, saying, "Don't take a wife for my son from the daughters of Canaan." Yitzchak did the same, during the period which Yaakov fled from Esau and commanded him and said, "Don't marry the daughters of Ham, for we remember that the descendants of Ham were designated as slaves for the descendants of Shem and Yefes." And Moshe feared Hashem, his G-d, and walked before him in truth with all his heart and didn't diverge from the way of Avraham, Yitzchak and Yaakov. He led the kingdom of Cush with vigor and fought against Edom and the [kingdom] of the East and Syria and subdued them to be under the domination of the Cushites. He ruled over Cush for forty years and was victorious in all his wars, for Hashem, the G-d of his fathers was with him. In the fortieth year of his reign, as he was sitting on his throne, and his queen, sitting on his right side, next to him, the queen spoke to the nobility and the people saying, "He has ruled for forty years over Cush, but has not had any relations with me, nor does he worship the gods of Cush. Now listen to me, O children of Cush. He should not rule over you [any longer]. Behold Munachem, my son, should rule over you, for it is better for you to serve the son of your master than to serve a foreigner, a servant of the king of Egypt." The entire people were debating the issue until the evening. They then arose early in the morning and enthroned Munachem, the son of Kokinos over them. The people of Cush, however, were afraid to harm Moshe, as they remembered the oath [of allegiance] which they swore unto him. They gave him generous presents and sent him away with great honor. So he left there and ceased ruling over Cush. Moshe was sixty seven years old when he left Cush. This was Divinely planned, as the predestined time, for the release of the children of Israel was coming near. **Midrash Yalkut Shimoni Chapter 2 Remez 168**

E.

ידמה שהיה משה כבן כ' שנה כשהרג את המצרי וברח מלפני פרעה וכל מה שכתוב בדברי הימים של משה אפשר שיהיה אמת ושקודם שהגיע לארץ מדין מלך בארץ כוש ארבעים שנה ולקח שם אשה כושית ואח"כ ירד למדין ונשא את צפורה והוא כמו בן שבעים שנה ואז ונולד לו גרשום וכשהיה בן פ' שנה נולד לו אליעזר ברדתו למצרים ואלו היה הענין כפי מה שנראה מפשטי הכתובים שמיד כשגדל משה ויצא אל אחיו והרג את המצרי ברח למדין ולקח את צפורה בבחרותו וילדה לו את גרשום אם כן איך המתינה ללדת בכמו ס' שנה עד שנולד אליעזר. ועוד שהכתוב אומר ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על החמור ואם היה אז גרשום איש גדול איך הרכיבו את כלם על חמור אחד אך כפי הנראה היו אז קטנים ורוכבים עם האם על החמור כי גרשום יושב מאחורי אמו ואליעזר בתוך חיקה. האמנם קצרה התורה בספור מה שקרה לו בארץ כוש לפי שכל מה שעשה משה בזה היה אבוד זמן ולא היה אותו מלכות אשר בחר בו השם ולא הארץ אשר השם דורש אותה והעם היושב בה הוא עם בזוי ושסוי נמשל כבהמות נדמו על כן לא נזכר דבר מזה בכתוב כי אם ממה שקרהו במדין ובהר הא-להים כי שם צוה ד' את הברכה חיים עד העולם והיא היתה הכוונה האלקית לא בארצות כוש. פירוש ר' יצחק אברבנאל לשמות ב'

It seems that Moshe was around twenty when he killed the Egyptian and fled from Pharaoh and all that is written in the "Chronicles of Moshe" is plausibly true, i.e. that before he reached Midian he ruled over the land of Ethiopia for forty years and took there an Ethiopian for a wife. Afterwards, he went down to Midian and married Tziporah when he was about seventy years old. Gershom was born then and when Moshe was eighty years old, Eliezer was born to him, as he was going down to Egypt. If, [on the other hand, the events would have unfolded] as seem to be indicated by the simple reading of the text, i.e. that as soon as Moshe grew up, he went out to his brethren, killed the Egyptian, fled to Midian, and married Tziporah who gave birth to Gershom while he was still young, then how could she have held off for sixty years before

Eliezer was born. In addition, Scripture states (Exodus 4:20), “And Moses took his wife and his sons, and set them upon a donkey.” If Gershom was then an adult, how could he have set all of them on a single donkey? However, as it seems, they were still children, at the time and they rode together with their mother on the donkey. Gershom rode behind his mother and Eliezer in her bosom. The Torah, however, condensed the story of Moshe and deleted the events which occurred to him in Ethiopia, because all that Moshe did there was a waste of time. It was not the kingdom which Hashem chose, nor the land which Hashem inquires of. The people who dwell there are despicable and contemptible. They are like beasts. That is why nothing of those events is recorded in Scripture, only that which occurred in Midian and in the mountain of G-d (Sinai), for it was there that G-d commanded the blessing of eternal life. This was the Divine purpose [of creation], not [what occurred in] the land of Ethiopia. **Commentary of R. Yitzchak Abrabanel to Exodus Chapter 2**

V. Moshe in Midian

A.

. . . וַיִּבְרַח מֹשֶׁה מִפְּנֵי פַרְעֹה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל הַבְּאֵר: וּלְכֹהֵן מִדְיָן שִׁבְעַת בָּנוֹת וַתִּבְאֲנֶה וַתִּדְלְנָה וַתִּמְלֹאנָה אֶת הָרְהִטִּים לְהַשְׁקוֹת צֹאן אֲבִיהֶן: וַיָּבֹאוּ הָרֹעִים וַיִּגְרְשׁוּם וַיִּקָּם מֹשֶׁה וַיּוֹשֶׁעַן וַיִּשְׁקֵן אֶת-צֹאנָם: וַתִּבְאֲנֶה אֶל רְעוּאֵל אֲבִיהֶן וַיֹּאמֶר מִדּוּעַ מֵהֲרַתָּן בָּא הַיּוֹם: וַתֹּאמְרֵן אִישׁ מִצְרִי הֲצִילָנוּ מִיַּד הָרֹעִים וְגַם דָּלָה דָּלָה לָנוּ וַיִּשְׁקֵן אֶת הַצֹּאן: וַיֹּאמֶר אֶל בְּנֹתָיו וְאִיו לָמָּה זֶה עֲזַבְתֶּן אֶת הָאִישׁ קְרָאָן לוֹ וַיֹּאכַל לֶחֶם: וַיּוֹאֵל מֹשֶׁה לְשִׁבְתָּ אֶת הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת צִפְרָה בְּתוֹ לְמִשְׁהָ: וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ גֶרְשׁוֹם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיהָ: שְׁמוֹת בִּטּו-כּב

. . . But Moses fled from the face of Pharaoh, and dwelt in the land of Midian; and he sat down by a well. And the priest of Midian had seven daughters; and they came and drew water, and filled the troughs to water their father's flock. And the shepherds came and drove them away; but Moses stood up and saved them, and watered their flock. And when they came to Reuel, their father, he said, How is it that you have come so soon today? And they said, An Egyptian delivered us from the hand of the shepherds, and also drew enough water for us, and watered the flock. And he said to his daughters, And where is he? Why is it that you have left the man? Call him, that he may eat bread. And Moses was content (or swore) to dwell with the man; and he gave Moses Zipporah his daughter. And she bore him a son, and he called his name Gershom; for he said, I have been a stranger in a strange land. **Exodus 2:15-22**

B.

ולכהן מדין שבע בנות והלא הקב"ה שונא עבודת כוכבים ונתן מנוס למשה אצל עובד עבודת כוכבים אלא אמרו רבותינו יתרו כומר לעבודת כוכבים היה וראה שאין בה ממש וביסר עליה והרהר לעשות תשובה עד שלא בא משה וקרא לבני עירו ואמר להם עד עכשיו הייתי משמש אתכם מעתה זקן אני בחרו לכם כומר אחר עמד והוציא כלי תשמישי עבודת כוכבים ונתן להם הכל עמדו ונדוהו שלא יזדקק לו אדם ולא יעשו לו מלאכה ולא ירעו את צאנו ובקש מן הרועים לרעות לו את צאנו ולא קבלו לפיכך הוציא בנותיו ותבאן ותדלנה: מלמד שהיו מקדימות לבא מפני פחד הרועים ויבואו הרועים ויגרשום אפשר הוא כהן מדין והרועים מגרשים בנותיו אלא ללמדך שנידוהו וגרשו בנותיו כאשר גרושה כד"א (בראשית ג) ויגרש את האדם. מדרש שמות רבה א:לב

And the priest of Midian had seven daughters: Behold the Holy One, blessed be He, hates idolatry, but yet He arranged that sanctuary be given Moshe by an idolator! Rather, our Rabbis said: Yisro was an idolatrous priest who saw that [idolatry] was without substance, rejected it,

and had thoughts of repentance, right before Moshe came. He called to the members of his city and said to them, “Up until now I have served you. But now I am already an old man. Choose another priest [in my stead].” He then arose and removed from his possession the vessels used in the idolatrous service and he gave it all back to them [They in turn, realizing that he had indeed rejected his former beliefs,] excommunicated him, [and proclaimed] that no man should have any connection with him, they shouldn’t do work for him or shepherd his flocks. He [then] begged the shepherds to tend his flocks, but they didn’t accept. That is why he sent out his daughters. . . . **and they came and drew water:** This teaches us that they came early [to the well] out of fear of the shepherds. **And the shepherds came and drove them away:** How could it be that shepherds would drive away the daughters of the high priest of Midian? Rather, this teaches you that they excommunicated him and drove away his daughters, as a man drives away (divorces) his wife, similar to the verse (Genesis 3:24), “And he drove out Adam [from the Garden].” **Midrash Shemos Rabbah 1:32**

C.

(1) ויקם משה ויושיען – מהחמס שהיו הרועים עושים להם שהרי בודאי כיון שהבנות דולות המים ומלאו הרהטים הרי המים היו שלהן ולא הספיקו המים שברהטים לכל הצאן ולכן השקה את צאנן תחלה: רבינו בחיי לשמות ב:יז

. . . **but Moses stood up and saved them:** from the injustice which the shepherds were doing to them. For certainly, since the daughters had drawn the water and filled the troughs, the water was theirs. The water already in the troughs was not sufficient for all of the flocks. Therefore [Moshe] provided water for their flocks first. [And subsequently provided water for the shepherds’ flocks as well.] **Commentary of Rabbeinu Bachya to Exodus 2:17**

(2) איש מצרי. כאשר הכירוהו בבגדיו ובלשונו. ומכאן למדו חז"ל שכל ישראל לא שנו לשונם ובגדיהם במצרים. ומש"ה כאשר ראו את משה שהיה גדל בפלטין של מלך לבוש ומדבר בלשון מצרים חשבו שהוא איש מצרי: העמק דבר שמות ב:יט

An Egyptian: This is how they identified him due to his clothing and tongue. From here did our Sages derive that no one of Israel changed their language or clothing in Egypt. Consequently, when they saw Moshe, who grew up in the palace of the king, wearing the dress and speaking the language of Egypt, they thought him to be an Egyptian. **Haamek Davar to Exodus 2:19**

(3) לשבת את האיש. שכרו לרעות צאנו בשביל לחמו תמיד. וכ"כ הספורנו: ויתן את צפרה בתו למשה. לא כתיב כאן לו לאשה כלשון מקרא בכ"מ. משום דמשמעות לו לאשה הוא לכלכל חייו ולהיות לו לעזר. משא"כ במשה שהיה מובדל מאנשים. ולא היתה לו לעזר. ועי' מש"כ להלן ו' כ"ה: העמק דבר שמות ב:כא

And Moses was content (or swore) to dwell with the man: He hired him to shepherd his flocks and in return he [committed himself to continually] provide food for him. **Seforno. . . and he gave Moses Zipporah his daughter:** It is not written here in the normative form, “for a wife.” This is because the phrase, “for a wife,” connotes that she would provide the needs of his life and would be a helpmate. This was not the case with Moshe, who was separated from people (i.e. on a unique spiritual level) and for whom she would not have been a helpmate. **Haamek Davar to Exodus 2:21**

(4) ויתן את צפורה בתו למשה – נקראת צפורה מלשון צפור שהוא עוף טהור על שם שעתידה להתגייר ולהטהר מטמאת ע"ג ולהזדווג למשה: רבינו בחיי לשמות ב:כא

... and he gave Moses **Zipporah his daughter**: She was called Tzipporah, from *tzippor*, which is a ritually clean bird. This name was indicative that she was destined to convert and to purify herself from the defilement of idolatry and to marry Moshe. **Rabbeinu Bachya to Exodus 2:21**

(5) משה עדיין היה נרדף המלוכה שהרי אינו יכול לשוב לביתו וגם פה הוא בארץ נכריה. ע"כ לא ברך את ד' עד שהוליד בן השני ונודע לו כי מתו האנשים המבקשים את נפשו וגם אותו המלך כבר מת. וגם הקב"ה א"ל כי אהיה עמך. כאשר יבואר לפנינו ג' י"ב. ושוב אין פחד. אז אמר בהודיה ויצליני מחרב פרעה. וכ"כ הספורנו בפסוק כ"ג: העמק דבר שמות ב:כב

... and he called his name **Gershom**; for he said, **I have been a stranger in a strange land**: Moshe was still being pursued by the government [of Egypt], since he wasn't yet able to return back home and in addition he was in a foreign land. Consequently, Moshe didn't bless Hashem until the birth of his second son when it was reported to him that those who wanted him killed had perished and the [old] king was already dead. In addition, the Holy One, blessed be He, told him, "For I will be with you." . . . [At that point] he was no longer afraid. Then he said with thanksgiving, "And He saved me from Pharaoh's sword." Seforno. **Haamek Davar to Ex. 2:22**